

Banki számlavezető rendszercsere ügyfelekre gyakorolt hatásai miatt szükséges szerződésmódosítás megítélése

Az állásfoglalást kérő (**Bank**) állásfoglalás kiadása iránti kérelemmel fordult a Magyar Nemzeti Bankhoz (**MNB**) a banki számlavezető rendszercsere ügyfelekre gyakorolt hatásai miatt szükséges szerződésmódosítás megítélésével kapcsolatos alábbi jogkérdésben.

I. A TÉNYÁLLÁS

A Bank számlavezető rendszert cserél anyabanki döntés alapján a bankcsoport szinergiájának erősítése érdekében. A bevezetés alatt álló új rendszer jobban megfelel a jelen kori digitalizációs elvárásoknak, a jelenlegi rendszer szerződéses támogatása pedig lejár. A rendszercsere a Bank számla, betéti- és hiteltermékeit, fizetésforgalmi szolgáltatásait és az azokhoz kapcsolódó működési logikákat, folyamatokat is érinti, ideértve például a kamat- és díjkezelést és nyilvántartást. A banki informatikai szempontú hatáselemzés kimutatta azonban, hogy a két rendszer összhangba nem hozható módon alap rendszerlogikailag eltérő. Ezért a rendszercsere a banki ügyfeleket is érintő változást okoz. A rendszerek működésében vizsgált két fő eltérés az eltérő kamatperiódus kezelése (1) és a negatív egyenleg nyilvántartás bevezetése a vállalati ügyfeleknél késedelemkezelés díj, költség és kamattartozás esetén (2). Az ezek vonatkozásában a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (**Hpt.**) 279. § (13) és (16) bekezdéseire tekintettel elvégzett, ügyfelekre gyakorolt banki hatáselemzés az alábbiakra jutott.

Eltérő kamatperiódus kezelés (1)

A két rendszer kamatozás szempontjából eltérően kezeli a nem munkanapokat. Az új rendszerben a kamatelszámolás napja – a látra szóló betétek, a számla negatív egyenlege esetén fizetendő kamat, valamint a fizetési számlához kapcsolódó hitel esetén – előretolódhat, mivel arra kizárólag munkanapon kerülhet sor. Így amennyiben a hónap utolsó napja munkaszüneti napra esne, úgy a kamat jóváírására, illetve terhelésére a hónap utolsó – munkaszüneti – napját megelőző munkanapon kerülne sor. Ez a teljes ügyfélkört érintő változás évente néhány alkalommal fordulhat elő. Hatása az ügyfél számára nem egyértelműen hátrányos vagy előnyös, és mindezek hosszabb távon kiegyenlítik egymást. Az átlagos ügyfélre eső éves pénzügyi hatás az elkövetkező évekre minimális vagy nem számítható mértékű eltérést jelent. Az ügyfelek számára érzékelhető változás a kamatperiódus korábbi lezárása, az elszámolásra a jelenlegi hónap első napjára eső értéknaphoz képest korábbi időpontban, rövidebb időszakra kerül sor.

Negatív egyenleg nyilvántartás bevezetése (2)

A banki vállalati ügyfelek számára a fizetési számlán a díjak és jutalékok, valamint folyószámlahitel esetén a kamat terhelése vonatkozásában eltérő negatív egyenleg nyilvántartás kerül bevezetésre a jövőben, ha a számlaegyenleg nem nyújt fedezetet a felszámított költségekre, kamatokra. A jelenlegi rendszer a fedezet nélküli tételeket a fizetési számla mellett vezetett technikai számlákon tartja nyilván jogcímenként és a tartozások után kamatot számol fel. A tervezett új rendszer viszont a fedezetlen díjakkal, költségekkel, kamattal megterheli a fedezetlen fizetési számlát is, és így tőketartozásként kezelt számlatartozás, ún. kényszerhitel jön létre. Ez a vállalati ügyfeleknél jelent változást, a lakossági ügyfelek esetében jelenleg is ez a gyakorlat. Az átlagos tartozást felhalmozó ügyfélre a változás pénzügyi hatása mínusz 1 forint, ami 3.500 nem magánszemély ügyfelet érint. A számukra érzékelhető változás a tartozás nyilvántartása lesz, mivel az a jövőben nem külön számlán, hanem a fizetési számlán fog megjelenni egyösszegű tartozásként az eredeti jogcím feltüntetése nélkül.

II. A JOGKÉRDÉS

A Bank a lentebb kifejtett azon álláspontjának megerősítését kérte az MNB-től, miszerint a rendszercsere a Bank eljárási és működési folyamatainak változását eredményezi, és ezáltal megfelelő indokot szolgáltat a lakossági és vállalati bankszámlavezetésre vonatkozó Általános Szerződési Feltételek (**ÁSZF**) állásfoglalás kérésben hivatkozott rendelkezései szerint ilyen alapon lehetővé tett, egyoldalú szerződésmódosításra.

III. A BANK ÁLLÁSPONTJA

A Bank jogkérdéssel összefüggésben kifejtett álláspontja szerint a hatályos ÁSZF-jei egyaránt jogalapot teremtenek a Bank működési, eljárási folyamataiban bekövetkezett változás esetén az ügyféllel kötött szerződés ügyfél számára hátrányos megváltoztatására. Ezért a Bank mindkét tárgykör – az eltérő kamatperiódus kezelés (1) és a negatív egyenleg nyilvántartás bevezetése a vállalati ügyfeleknél (2) – vonatkozásában azt tervezi, hogy az eljárási, működési

folyamataiban történő változásra hivatkozással, az ÁSZF-ekben meghatározott egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségével élve megváltoztatja a szóban forgó folyamatokat. Egyúttal a Bank az ÁSZF-ek módosításáról és a változásokról a jogszabálynak megfelelően biztosít az ügyfelek számára széleskörű (több kommunikációs csatornán keresztül történő) tájékoztatói lehetőséget és nyújt részletes (a változások esetleges ügyfélhatására és az esetleges panasz benyújtásának lehetséges módjaira is kiterjedő) tájékoztatást.

A Bank a beadványban hivatkozott Hpt. 279. § (13) és (16) bekezdéseire tekintettel kifejtette azt is, hogy, ha a működési folyamatainak változása az MNB megítélése szerint az ügyfelek számára esetlegesen érzékelhető hátrányos hatás miatt kétoldalú szerződésmódosítást igényelne, úgy az az ügyfelek és a Bank számára egyaránt aránytalan terhet jelentene. Azoknál az ügyfeleknél, akikkel az átszerződés határidőre nem kivitelezhető, az üzleti kapcsolat felmondásra kerül, ami aránytalanul nagy terhet ró az ügyfélre a változás hátrányaként kimutatható materiális hatáshoz képest. Emellett az esetleges kétoldalú átszerződés a Bankra nézve (a szükséges informatikai fejlesztési költséget nem tartalmazó számítás alapján) 700 millió forintot meghaladó költség terhet róna, továbbá a fiókhálózatnak a napi ügyfélszolgálatot akadályozó, nagymértékű addicionális terhet jelentene.

IV. Az MNB ÁLLÁSPONTJA

A fenti jogkérdést az MNB az alábbiak szerint irányadó jogszabályi előírások alapulvételével vizsgálta meg, tekintettel arra is, hogy az (1) tárgykörbeni változás – az érintett teljes banki ügyfélkörön belül – a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Fhtv.) 3. § 3. pontja szerinti fogyasztókkal kötött szerződéseket is érintik. Ezért az informatikai rendszercseré miatti egyoldalú – az ügyfél számára kedvezőtlen – szerződésmódosítás jogszerűsége fogyasztóval kötött hitelszerződés esetében elsődlegesen az Fhtv. 17/B. §-a alapján, egyéb szerződés esetében pedig a Hpt. 279. § (13) és (14) bekezdése alapján ítélt meg.

Az Fhtv. 17/B. § (1) bekezdése értelmében a fogyasztó számára hátrányosan kizárólag a hitelszerződésben megállapított hitelkamat, kamatfelár, költség és díj módosítható egyoldalúan, feltéve, hogy az Fhtv. ezt lehetővé teszi, és a felek ezt a szerződésben kifejezetten kikötötték. Egyéb feltétel, ideértve az egyoldalú módosításra vonatkozó kikötést is, egyoldalúan, a fogyasztó számára hátrányosan nem módosítható.

A hivatkozott előírással összhangban a Bank honlapján elérhető „Lakossági hitelekre vonatkozóan” hatályos ÁSZF 4.1. pontja is rögzíti azt, hogy az ügyfél számára hátrányosan kizárólag a hitelkamat, kamatfelár, költség és díj módosítható egyoldalúan a jelen ÁSZF-ben, illetve az ügyféllel kötött szerződésben kifejezetten kikötöttek szerint.

Az eltervezett rendszerfejlesztés miatti változás az (1) tárgykörben egyebek (például látra szóló betétek) mellett a fizetési számlákhoz kapcsolódó hitelszerződések alapján nyújtott – és nem az Fhtv. 1. § (2) bekezdés b) pontjának hatálya alá eső, illetve nem csak ilyennek minősülő – hitelek után fizetendő kamat terhelésének időpontját érinti. Az MNB álláspontja szerint a folyószámlahitel-kamat terhelésének időpontját meghatározó szerződési feltétel olyan „egyéb szerződési feltételnek” minősül, amely az Fhtv. hivatkozott 17/B. § (1) bekezdésének egyértelmű rendelkezése alapján – a fogyasztó számára hátrányosan nem módosítható jogszerűen. A kamat – adott esetben – a jelenlegi gyakorlathoz képest a jövőben egy korábbi időpontban történő terhelése kedvezőtlen, azaz a fogyasztó számára hátrányos szerződésmódosításként értékelhető, és a hátrány – ahogyan arra a beadványában a Bank is utalt – nem kizárólag a fizetési kötelezettség növekedésében jelentkezik.

A Hpt. 279. § (13) bekezdésének első mondata értelmében az Fhtv. hatálya alá nem tartozó pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásra irányuló szerződések esetén kamatot, díjat vagy egyéb szerződési feltételt csak akkor lehet egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül módosítani, ha a szerződés ezt a pénzügyi intézmény számára – külön pontban – egyértelműen meghatározott feltételek, illetve körülmények esetére lehetővé teszi.

A Hpt. 279. § (14) bekezdésének második mondata szerint az egyes kamat, díj vagy költségelemek szerződésben meghatározott számítási módja egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül nem módosítható.

Az Fhtv. hatálya alá nem tartozó szerződések esetében tehát az ügyfelek számára kedvezőtlen egyoldalú szerződésmódosítás nem tilalmazott a Hpt. hivatkozott 279. § (13) bekezdése szerinti feltétel teljesülése esetén: amennyiben az arra okot adó körülmény a szerződésben, illetve annak elválaszthatatlan részét képező vonatkozó ÁSZF-ben egyértelműen meghatározásra került. Ugyanakkor az MNB álláspontja szerint a kamatelszámolási időszak meghatározása a kamat „számítási módjának” részét képezi. Ezért annak kedvezőtlen módosítása például a látra szóló betétek esetében a Hpt. hivatkozott 279. § (14) bekezdése alapján jogszerűen nem megengedett.

Az előbbiekre tekintettel az MNB megvizsgálta mindkét tárgykörben tervezett változás ügyfelekre gyakorolt hatását. Ennek kapcsán a Bank sem vitatta azt, hogy az (1) tárgykörben a változás minimális vagy nem számítható mértékű eltérést jelent az „átlagos” ügyfelek számára. Az MNB álláspontja szerint rögzíthető az, hogy a kamatjöváírással érintett napok számának változása, adott esetben az „évente néhány alkalommal előforduló” csökkenése szükségszerűen eredményezi a jelenleg jóváírandó kamatösszegeknél alacsonyabb összeg jóváírását az új rendszerben. Ez az eltérés az egy éves időtávra készített banki elemzés szerint magas kamattal és kétmillió forint összegű egyenleggel számolva adott évben akár mínusz 2 forint is lehet. Míg a (2) tárgykörben elemzett változás alapján felmerülő kamatos kamat negatív hatása „az átlagos tartozást felhalmozó” nem magánszemély ügyfélnek minimális mértékű, a beadványhoz csatolt számításból kitűnően két hónapra vetítve 1,2 forint összegű többletköltséget jelent.

A változások az MNB álláspontja szerint mindkét tárgykörben – még, ha „materiálisan” csekély mértékben is, mégis – kedvezőtlenek az ügyfélre nézve. Az ügyfélre gyakorolt hatás jogszabály szerinti kedvezőtlenességének megítélése során már az 1 forint összegű eltérés is hátrányos – azaz kedvezőtlen – az ügyfelek számára. Ugyanakkor ennek kapcsán az MNB az (1) tárgykört illetően utal arra is, hogy a látra szóló betétek esetében a folyamatos (a jelenlegi ÁSZF szerint havi) kamatjöváírások következtében az eltérések – a beadványban írtakkal egyetértve – kiegyenlíthetik egymást. Az ügyfelet érő hátrány ténylegesen akkor realizálódhat, ha például a szerződés az alacsonyabb összegű kamatjöváírás időpontjában megszüntetésre is kerül. Ebben az esetben viszont a szerződés megszűnésekor történő elszámolás keretében a hátrány kompenzálható, és ez akár a szerződésben is vállalható. Amíg azonban az előbbieket csupán elméleti lehetőségként merülnek fel, továbbá azok a (2) tárgykörben vázolt változással nyilván nem függenek össze, addig az MNB álláspontja szerint a Hpt. Bank által hivatkozott 279. § (16) bekezdése – miszerint a pénzügyi intézmény az ügyfél számára nem kedvezőtlenül egyoldalúan módosíthatja az ügyféllel kötött szerződés feltételeit – nem alkalmazható. Mivel ez az előírás egyértelműen és kizárólagosan abban az esetben teremt meg az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét, ha az nem kedvezőtlenül változtatja meg az ügyfél számára a szerződés feltételeit. Így a Hpt. a minimális, vagy valóban csekély mértékű kedvezőtlen eltérésre sem ad lehetőséget.

Az (1) tárgykörbeni változást illetően az Hftv. hatálya alá nem tartozó pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásra irányuló egyéb szerződések ügyfél számára kedvezőtlen egyoldalú módosításának lehetőségét a Hpt. 279. § (14) bekezdése tehát nem teszi lehetővé. A már hivatkozott előírás ugyanis többek között tilalmazza az egyes kamat, díj, vagy költségelemek szerződésben meghatározott számítási módjának egyoldalú, az ügyfél számára kedvezőtlen módosítását. Az MNB álláspontja szerint a tervezett rendszercsere folytán – legalábbis egyes érintett banki szolgáltatásoknál – a kamat szerződésben meghatározott módja is módosul, mivel a szerződés elválaszthatatlan részét képező hirdetmény (adott szerződésre vonatkozó tartalma) konkrétan magában foglalja az elszámolás napját és ebben a körben kiter a jelenlegi rendszer kamatperiódus meghatározására. A Bank honlapján elérhető „Vállalati ügyfelek részére nyújtott pénzforgalmi és betéti szolgáltatásokra” vonatkozó ÁSZF 2. pontja utal arra, hogy a Bank „Hirdetménye” többek között tartalmazza a fizetett kamatok típusait és mértéküket, a kamatok kiszámítási módját, a kamatozás kezdő és záró napját. A Bank „Hirdetmény vállalati ügyfelek részére” szóló hatályos tájékoztatójának 1. számú melléklete pedig a kamatszámítás módja tekintetében tartalmazza azt, hogy a Bank a betéti és hitelkamatot havonta, – havi zárás keretében – a hó utolsó naptári napján írja jóvá, illetve terheli a számlán, (kivéve, ha a számlanyitási napja a hó utolsó napja, az ekkor esedékes kamat jóváírása, illetve terhelése a következő havi zárás keretében történik a következő napi értéknappal), és ha a hó utolsó napja banki szünnap, akkor a Bank a kamatot a következő hónap első banküzemi napjának zárása keretében, a hó első naptári napjának értéknappal számolja el.

Az MNB álláspontja szerint az (1) tárgykör szerinti eltérő kamatperiódus a kamatok számítási módjának egyoldalú módosítását jelenti. Ennek egyes ügyfelekre gyakorolt hatása a fentebb kifejtettekre tekintettel hátrányos, illetve hátrányos is lehet, függetlenül attól, hogy a Bank hatáselemzése szerint annak ügyfelekre gyakorolt pénzügyi hatása minimális vagy nem kiszámítható és a hatások hosszabb távon kiegyenlítik egymást. Ezért ezekben az esetekben az egyoldalú szerződésmódosítás a Hpt. hivatkozott 279. § (14) bekezdés második mondatába ütközik.

A (2) tárgykör szerinti negatív egyenleg nyilvántartás bevezetése kapcsán az MNB álláspontja szerint a Bank által is hivatkozott Hpt. 279. § (13) bekezdése irányadó. Figyelemmel arra, hogy a rendszercsere a kimutatott ügyfélkörben a Bank által sem vitatottan minimális mértékű eltérést eredményez. Az érintett ügyfelek számára kedvezőtlen egyoldalú módosítás kapcsán a negatív pénzügyi hatás minimális mértéke nem értékelhető azért, mert a jogszabály erre nem ad jogszerű lehetőséget. Ebben a körben azonban az MNB fontosnak tartja kiemelni azt is, hogy az ügyfelek szempontjából nem kizárólagosan egy adott módosítás „materiális” pénzügyi hatása lehet csak kedvezőtlen. A Bank által közölt információkból ugyanis rögzíthető az is, hogy a negatív egyenleg nyilvántartás bevezetésével a fedezet nélküli tételek korábbi jogcímenként történő, az ügyfelek számára átlátható, egyértelmű nyilvántartása is megszűnik. A tervezett rendszer a fedezetlen díjakkal, költségekkel, kamattal egyszerűen csak megterheli a fizetési számlát, és azon fedezet hiányában „kényszerhitelként” egy egyösszegű számlatartozás kerül nyilvántartásra anélkül, hogy az ügyfél jogcímenkénti bontásban látna tételesen az így keletkezett számlatartozásának elemeit. Ez a változás az MNB

álláspontja szerint szintén kedvezőtlenként értékelhető az érintett ügyfelek szempontjából. Mindezekre tekintettel ezekben az esetekben az egyoldalú szerződésmódosítás a Hpt. 279. § (13) bekezdésének első mondatába ütközik.

A Hpt. hivatkozott 279. § (13) bekezdését megelőzően az ágazati szabályozás, a 2013. év végéig hatályban volt régi Hpt. vonatkozó 210. § (3) bekezdése korábban konkrétan előírta azt is, hogy az egyoldalú szerződés módosítás jogát a hitelező csak akkor jogosult gyakorolni, ha a módosításra okot adó objektív körülmények tételes meghatározását a szerződés tartalmazza. A hatályos Hpt. 279. § (13) bekezdése az objektív körülmények tételes meghatározását ugyan jogszabályi szinten nem rögzíti, de a feltételek, illetve körülmények „egyértelmű” meghatározását a szerződés és az annak elválaszthatatlan részét képező belső szabályozás szintjén megköveteli.

A Bank vonatkozó ÁSZF-jei többek között „a Bank eljárási és működési folyamataiban történő változásra tekintettel, ahhoz igazodva” rögzítik az ügyféllel kötött szerződés ügyfél számára hátrányos megváltoztatásának lehetőségét. Az MNB azonban a Bank ezzel kapcsolatosan kifejtett, III. pontban összegzett megítélésével nem ért egyet. Az MNB álláspontja szerint a banki eljárási és működési folyamatokban bekövetkező változás olyan tág kategória, amely nem tekinthető egyértelműen meghatározott szerződéses feltételnek. Ebből következően az ÁSZF-ek beadványban hivatkozott rendelkezése a jogszabályi követelményeknek nem tesz eleget, és nem teremt kellő jogalapot az ügyféllel kötött szerződés ügyfél számára hátrányos megváltoztatására.

Ugyanakkor az MNB álláspontja szerint, amennyiben a Bank gondoskodik arról, hogy előre, legkésőbb „az eljárási és működési folyamataiban történő változások” bevezetésekor kompenzálja a végrehajtott változások miatt a fentebb kifejtettek szerint hátrányosan, illetve kedvezőtlen hatásokkal érintett ügyfélkört, és ezzel az ezen ügyfelekre nézve kimutatott vagy kimutatható kedvezőtlen hátrányok kialakulását megelőzi, úgy elkerülhető, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás „kedvezőtlen” legyen az (1) tárgykörben kimutatott lakossági és a (2) tárgykör szerinti vállalati ügyfelek számára. Ezáltal elkerülhető, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás a hivatkozott törvényi – a Hpt. 279. § (13) és (14) bekezdései, valamint az Fhtv. 17/B. § (1) bekezdése szerinti – tilalomba ütközzön. Ennek következtében a Bank szándékai szerinti egyoldalú szerződésmódosítás mellett jogszerűen végrehajtható az informatikai rendszer cseréje. Ebben az esetben annak gyakorlati megvalósítását az MNB támogatja és ennek érdekében készen áll a Bankkal történő további egyeztetésekre is.

Az MNB a fenti véleményét kizárólag az állásfoglalás kérelmben rendelkezésre bocsátott információk alapján alakította ki, így az abban foglalt egyedi jogértelmezés csak a Bank által előadott tényállásra vonatkozik. Az MNB véleménye nem tekinthető kötelező erejű állásfoglalásnak, a benne foglaltaknak más hatóságra, illetve a bíróságra nézve nincs kötelező tartalma. A jelen állásfoglalás kizárólag a Bank tájékoztatása céljából készült, a benne foglaltak egyéb célok (pl. marketing) érdekében, továbbá harmadik személyekkel szemben nem használhatóak fel, illetve jogvita eldöntésére nem alkalmazhatóak.

2020. április 24.